

Kit v šolski knjižnici – nadgradnja projekta Rastem s knjigo

Whale in a School Library – an Addition to Growing Up with a Book Project

Simona Merljak

UDK 028.5

Izvleček

Številne raziskave opozarjajo, da zanimanje za branje knjig upada. Na OŠ Orehek Kranj učence na različne načine spodbujamo k branju in eden od teh je, da državni projekt Rastem s knjigo že več let uspešno vključujemo v učni načrt. V okviru projekta sedmošolci vsako leto prejmejo knjigo slovenskega avtorja, ki je ena od štirih knjig s seznama domačega branja, nanjo pa navežemo tudi ocenjevanje. Učenci dobijo pred branjem bralni dnevnik, ki jim pomaga, da so že med branjem pozorni na besedišče, slog, glavne osebe, dogodke, čas in kraj dogajanja ... V šolski knjižnici sledijo pogovori o tematiki knjige, predstavitev sorodnih knjig in ogled knjig avtorja, čigar knjigo prejmejo. Sledijo pogovori o vsebini, pregled bralnih dnevnikov. Priprave na pisanje šolskega spisa se lotimo formativno. Z učenci izdelamo kriterije za t. i. »dober spis«. Spise vrednotijo sami, pri čemer širijo besedišče, spoznavajo različne sloge pisanja, pridobivajo nove ideje in utrjujejo pravopisno znanje. Svoje mnenje o prebranem morajo tudi zapisati. Ker prevzemajo odgovornost za svoje delo in so pri uri aktivni, take ure hitro minejo in so jim všeč, rezultati (oz. ocene) pa dobri. Tako uspešno povezujemo branje, celostno obravnavo knjige na formativen način in pisno oceno.

Ključne besede

projekt Rastem s knjigo,
domače branje, spis,
formativno spremljanje

Abstract

According to a variety of research, the interest in reading books is declining. At the Orehek Kranj Primary School, students are encouraged to read in various ways. One of them, which has been successfully included in school curriculum for a number of years, is the national project Growing Up with a Book. Every year, seventh grade students receive a book by a Slovenian author which is one of the four required readings and is included in students' assessment. Before they start to read, students also receive a reading diary which they use during reading and helps them pay attention to details such as vocabulary, style, main characters, events, time and place, etc. The discussion on the theme of the book takes place in the school library, along with the introduction of related books and books by the same author. Students then discuss the content and present their reading diaries. The preparation for writing the school essay is formative – the criteria of »a good essay« are defined together with the students and the students evaluate the essays themselves which allows them to expand their vocabulary, learn about different writing styles, come up with new ideas and reinforce orthography. They are required to put their opinions of the book into words. As the students take responsibility for their work and are actively engaged in class, time passes quickly and pleasurably, and their results (grades) are good. This allows for a successful integration of reading, comprehensive and formative book analysis as well as assessment of the writing assignment.

Keywords

Growing Up with a Book project, required reading, essay, formative assessment

V slovenskih šolah se učitelji različnih predmetnih področij že nekaj let pospešeno ukvarjamo s problemom upadanja bralne pismenosti. Tudi Grosmanova (2006) piše, da višjo pismenost otrok omogočata sistematično prizadevanje in dobro usposobljeni učitelji. Piše, da je treba razmišljati o branju kot dnevni jezikovni rabi in bralnih strategijah, o oblikah branja in značilnostih leposlovnega branja. Generacije mladih so navajene konzumirati velike količine TV in drugih oblik vizualnih oblik tehnologije. Namesto da bi uporabljale poprej običajno količino časa za branje, prebijejo vedno več časa pred televizorji in pri računalnikih ter tako preprosto ne razvijejo zadostne

sposobnosti za ravnanje z izključno besednim gradivom: za poslušanje in branje pisane besede ter posledično tudi za tvorjenje besedil (str. 26). S tem problemom in njegovim reševanjem se že od leta 2006/2007 uspešno ukvarja tudi naša država, ena do rešitev nosi ime Rastem s knjigo. Gre za nacionalni projekt spodbujanja bralne kulture, ki se dodobra zasidral med mladimi v Sloveniji. S projektom skušamo učitelji in država z roko v roki osnovnošolce (tudi srednješolce) motivirati za branje mladinskega leposlovja slovenskih avtorjev ter jih spodbuditi k obiskovanju splošnih knjižnic. V projekt so vključene splošne in šolske knjižnice v Sloveniji, sega pa celo prek meja, saj

knjige prejmejo tudi učitelji in učenci, ki poučujejo slovenščino v zamejstvu in izseljenstvu. Vsem udeleženiim so skupni naslednji cilji:

- spodbujati dostopnost kakovostnega in izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja;
- promovirati vrhunske domače ustvarjalce mladinskega leposlovja;
- spodbujati bralno motivacijo šolarjev in njihov obisk splošnih knjižnic.

Vsako leto je za sedmošolce izbrano drugo delo, zelo dobro pa je, da knjigo na pot pospremi avtor v kratki videopredstavitvi, ki je mladim bralcem blizu (pridobljeno na spletni strani Javne agencije za knjigo Republike Slovenije).

Obisk knjižnice poleg prejema knjige vključuje še spoznavanje knjižničnega informacijskega znanja, seznanjanje z najnovejšim mladinskim leposlovjem, kar učiteljem omogoča tudi različne naloge primerjav med postavitvijo knjig, velikostjo, organizacijo dela itd. v splošnih in šolski knjižnicah. Kakšno srečo imamo, da so šolske knjižnice v Sloveniji obvezne.

Kot v svoji knjigi *Bralna pismenost* četrtošolcev v Sloveniji in po svetu piše avtorica Marjeta Doupona Horvat (2011), so knjižnice pomemben vir branja na šoli. Piše, da so knjige kot dobrina po svetu porazdeljene zelo neenakomerno, vendar avtorica ugotavlja, da je Slovenija po velikosti šolskih knjižnic med bogatejšimi državami. Nekoliko šepajo le podružnice, saj nekatere od njih nimajo prave. Po raziskavah, ki jih navaja avtorica, pa velikost šolskih knjižnic ni povezana z bralnimi dosežki otrok.

Na OŠ Orehek Kranj slovenistke knjigo projekta *Rastem s knjigo* že vrsto let uvrščamo na seznam domačega branja za sedmošolce, ki ga objavimo v šolski publikaciji. Izbrana knjiga, ki jo prejmejo vsako leto, je odlično izhodišče za obravnavo, saj vsi običajni izgovori učencev, da knjige ni moč dobiti, odpadejo. Knjige so vedno sodobne, kakovostne, tematika je aktualna. Pravzaprav kakšno knjigo iz Projekta uvrstimo tudi na seznam šestošolcev ali osmošolcev (glede na primernost). Tako spodbujamo še medvrstniško sodelovanje.

V šolskem letu 2016/2017 se mi je prvič v več kot desetletju poučevanja primerilo, da ni bilo v razredu niti enega učenca, ki ne bi prebral knjige (izkušnja se je ponovila tudi v letošnjem šolskem letu). Razlog je preprost – knjiga *Vinka Möderndorfarja: Kit na plaži* res pritegne k branju. Jezikovno, slogovno pa tudi z izbrano temo presega običajne najstniške okvirje, saj odpira veliko (novih) možnosti za pogovor.

Revija Bukla o knjigi *Kit na plaži* podaja takole oceno:

Kit na plaži je druga knjiga priljubljenega ustvarjalca, namenjena mladini. Pisatelj, pesnik, dramatik in režiser Vinko Möderndorfer (1958) je za svoj prvi roman za mladino *Kot v filmu* prejel večino nagrad za mladinsko književnost pri nas. S tole duhovito zgodbo o resnih rečeh pa bo zagotovo nagovoril vse generacije, z zanimanjem jo bodo brali tako mladina kot tudi odrasli.

Nika se s starši preseli v novo hišo in zadnji razred osnovne šole obiskuje v novi šoli, novem kraju, z novimi sošolci. Vse je na videz zelo lepo in tako, kot mora biti. Priljubljena je, zgovorna in duhovita, zna si pridobiti prijatelje. A izkaže se, da ima skrivnost, ki ne ostane skrita prav dolgo, skrivnost, ki bo spremenila življenje vsem okoli nje.

(Pridobljeno 23. 1. 2018 na http://www.bukla.si/index.php?action=books&book_id=24608.)

Obravnave smo se lotili na različne načine. Učenci so morali ob branju izpolnjevati bralni dnevnik. Ta jih je vodil skozi vsebino in jih (še pred obravnavo v razredu) opozarjal na nekatere glavne segmente knjige: označiti glavne osebe, opazovati avtorjev način pisanja, opaziti potek dramskega trikotnika itd. Napisati so morali tudi mnenje. Nekaj dela je bilo raziskovalnega (napisati nekaj o avtorju, poiskati knjigo s podobno tematiko, raziskati, kaj je downov sindrom ...). K domačemu delu je sodilo tudi kreativno pisanje: z Barbko si izmenjati nekaj SMS-sporočil, zgodbo nadaljevati v svojem razredu, spremeniti potek zgodbe in tako vplivati razplet.

Vir: Möderndorfer, V. (2015). *Kit na plaži*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Učenci so morali ob branju izpolnjevati bralni dnevnik. Ta jih je vodil skozi vsebino in jih (še pred obravnavo v razredu) opozarjal na nekatere glavne segmente knjige.

Projekt Rastem s knjigo smo koristno povezali z delom v šolski knjižnici, s spoznavanjem avtorja in njegovega dela ter s formativnim vrednotenjem spisov.

Po obravnavi knjige smo nanjo navezali tudi pisanje šolskega spisa – poustvarjalno pisanje. Pred pisanjem smo se pogovorili, kaj se jim zdi pomembno pri pisanju oz. ocenjevanju spisa. Ali preprosteje: »Kakšen mora biti spis, da je dober, zanimiv?« Uporabila sem orodje kritičnega mišljenja po de Bonu – UVD (upoštevaj vse dejavnike). Ideje so kar deževale, in ko smo izčrpali vse in so jih zapisovalke zapisale na tablo, smo se pogovorili, kaj se zdi pomembno posameznikom. Tako so se na tabli znašli naslednji zapisi:

- da ne ponavljaš vsebin (za npr. filmi, knjigami);
- besedilo mora imeti: uvod, jedro, zaključek (členjenje na odstavke);
- vključevanje primerov;
- lepa pisava;
- dober pravopis;
- naj bodo misli dokončane, da ne »nakladaš«;
- dober zaključek;
- napeto pisanje;
- daljše povedi ...

Po de Bonu je treba po orodju PPP (prioritete) izmed vseh izbrati najpomembnejše – vsak učenec je od 22 idej izbral tri zanj najpomembnejše. In z izborom sem se morala strnjati tudi jaz. Najpomembnejši kriteriji za dober spis (po mnenju učencev) so bili:

- spis mora biti zanimiv;
- domišljija mora biti bujna;
- naj bo zabaven.

Obravnavo knjige smo nadaljevali v šolski knjižnici. Knjižničarka je učencem predstavila knjige pisatelja, ki so jih prej sami poiskali na policah šolske knjižnice, in naredila dobro reklamo tudi za izbor knjig za Prešernovo bralno značko. Opozorila jih je na založbe, ki mladim v branje ponujajo dobre knjige. S pomočjo PowerPointa je predstavila avtorja in o njem povedala še dodatne zanimivosti, ki so jih učenci dopisali v miselni vzorec (ki so ga o avtorju že zapisali doma). Nato so učenci drug drugemu postavljali vprašanja – preverjanje znanja je potekalo tako, da so si podajali »odštevalnik časa«, kar je povečalo zanimivost ure. O vsebini so se izprašali kar sami. Prvi postavi vprašanje, naslednji odgovori. Če se je

komu pri odgovoru zataknilo, je imel na voljo pomoč ljudstva – izmed sošolcev, ki so dvignili roke, je lahko izbral nekoga, ki je pomagal, da je »časovna bomba« hitreje potovala naprej. Da vprašanja niso bila prelahka, je skrbela naša knjižničarka, ki je vprašanjem (diferencirano) dodajala težo in skrbela za »možgančkanje«, prav tako je za zadnji častni krog vprašanj poskrbela sama. Ko smo tako dodobra ponovili vsebino, slog, temo, motive itd., so učenci (razdeljeni v homogene skupine) dobili v branje in vrednotenje nekaj spisov sovrstnikov. Na mizi je bilo vedno več spisov kot bralcev, kar je omogočalo nemoteno branje. Sledilo je individualno delo – formativno spremljanje v smislu sovrstniške povratne informacije: učenci so spis prebrali, ga pravopisno popravili in na koncu zapisali pohvalo – kaj jim je bilo všeč – in predlog, kako bi avtor spis lahko še izboljšal. Spis so ovrednotili s točkami od 1 do 5. Nato so točke sešteli in dobili zmagovalca. Če so bile točke pri več spisih enake, je pretehtala dobra ustna utemeljitev ocenjevalcev. Na koncu so omizja poročala o svojem izboru in avtor spisa (dotlej anonimno) se je javil ter ga glasno prebral. Vsak je dobil svoj spis nazaj skupaj s komentarji, ki so mu omogočili, da se je še kakovostneje pripravil na pisanje šolskega spisa.

Projekt Rastem s knjigo smo koristno povezali z delom v šolski knjižnici, s spoznavanjem avtorja in njegovega dela ter s formativnim vrednotenjem spisov. Prav tako smo skupaj z učenci izdelali kriterije, kakšen mora biti spis, da je »dober«. S pomočjo vaje, primerjanja, pisanja pogovora itd. so bile kasneje šolske naloge (spisi) zelo dobro ocenjene, in kar je bilo še najboljše – prijetni in zanimivi za branje.

Učenci, učiteljica in knjižničarka smo bili z vloženim delom, s katerim smo podprli in nadgradili projekt, zadovoljni. Prav tako z rezultati, učenci pa s povratnimi informacijami, pohvalami vrstnikom in koristnimi nasveti, ki so jih dobro »vnovčili« pri ocenjevanju. Po evalvaciji ure smo ugotovili, da je bila obravnavna večina všeč – pohvalili so, da so se lahko znašli v vlogi ocenjevalca, da so lahko predlagali svoje ideje in prejeli kar nekaj koristnih nasvetov. Posebej so izpostavili prednost

tihega branja, saj je tako zgodbo lahko doživel vsak po svoje. Lahko so aktivno delali in se med glasnim branjem sovrstnikov niso dolgočasili.

Prispevek zaključujem s sklepno mislijo projekta Rastem s knjigo (pridobljeno na: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo>): (Še naprej) Skupaj navijajmo za branje! ●

Viri in literatura

Javna agencija za knjigo v Republiki Sloveniji (pridobljeno 24. 1. 2018). Dostopno na naslovu: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo>.

Grosman, M. (2006). *Razsežnosti branja. Za boljšo bralno pismenost.*

Doupona Horvat, M. (2011). *Bralna pismenost četrtošolcev v Sloveniji in po svetu, (5–25, 83).*

Revija Bukla. Ocena knjige Vinka Moderndorferja; Kit na plaži (pridobljeno 24. 1. 2018) Dostopno na naslovu: http://www.bukla.si/index.php?action=books&book_id=24608.

De Bono, E. (2010, 2012). *De Bono's Cort Thinking; Teacher's Notes, Book 1.* Interno gradivo s seminarja mag. Nastje Mulej.

SIMONA MERLJAK, prof. slovenščine in zgodovine, zaposlena na OŠ Orehek Kranj
Naslov: OŠ Orehek Kranj, Zasavska cesta 53 a, 4000 Kranj
E-naslov: simona.merljak@osorehek.si

PRILOGA 1: Delovni list za domače branje

PRVO DOMAČE BRANJE

Vinko Moderndorfer:

KIT NA PLAŽI

Navodila med branjem in pred obravnavo domačega branja. Obilo užitkov ti želim.

1. Zapiši bibliografske podatke o knjigi.

AVTOR: _____ LETO IZDAJE: _____
NASLOV: _____ ZALOŽBA: _____

2. Predstavi avtorja – napiši njegov življenjepis v obliki miselnega vzorca.
(KLJUČNE BESEDE: rojstvo, šolanje, tri nagrade (ki jih je prejel za svoje delo), kaj počne v življenju, kakšne knjige piše in za koga, pet naslovov njegovih del.)

3. Predstavi glavno osebo knjige (šola, družina, zanimanja, uspešnost, videz).

4. Ali se ti zdi ravnanje glavne osebe ustrezno, pozitivno? Razloži svojo odločitev.

5. Naštej Nikine sošolce in sošolke in k vsakemu dopiši nekaj njegovih lastnosti (vsaj tri).

6. Kakšen odnos ima do Igorja Nika in zakaj? Za pozorne bralce: Kako ga kliče, poimenuje?

7. Skušaj razložiti naslov knjige (ključna beseda za pomoč - Igor).

8. V šoli učiteljev ne kličejo po imenu, ampak so jim učenci nadeli zanimive, včasih celo smešne vzdevke. Naštej tri in napiši, zakaj se je učitelja »oprijel« ravno ta.

_____ - _____

_____ - _____

_____ - _____

9. Dopolni z razlago.

VZDEVEK je _____

10. Kateri junak v knjigi ti je bil najbližji (najbolj všeč) in zakaj. Razloži v najmanj treh povedih.

11. Naša učiteljica v podaljšanem bivanju Marija Perdih je ilustrirala knjigo, ki govori o deklici z downovim sindromom. Bodi detektiv in poišči naslov te knjige. V knjižnici poišči še kakšno knjigo, ki govori o tej »bolezni«. (Napiši vsaj še eno knjigo, ki govori o tej temi, ter pripiši avtorja.)

12. Pisatelj uporablja besede, ki jih uporabljajo mladi. Tako želi biti blizu mlademu bralcu; takim izrazom pravimo sleng. Poišči jih deset in jih zapiši.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

13. Napiši šest SMS-sporočil (lahko uporabljaš slengovske izraze kot pisatelj), ki si jih izmenjata z Barbko. (Naloga za brihtne buče: Skušaj jo odvrniti od njene namere s konca knjige.)

14. Napiši, kaj je to downov sindrom.

PODATKE SEM POISKAL/-A (kje, navedi vir):

15. Kakšni so ljudje, ki imajo downov sindrom (videz, vedenje ...)? Ali si že spoznal (srečal) koga? Opiši ga.

16. Kako bi se zgodba lahko ŠE razpletla na nočnem izletu?

17. Napiši nadaljevanje zgodbe. Nika in Igor na naši razredni uri. Oba knjižna junaka poznaš, prav tako dobro poznaš svoje sošolce. Kako bi sprejeli prišleka, kako bi se vedli, kaj bi jih zanimalo ...? Čim bolj natančno opiši razmišljanje, vzdušje ... in ne opisuj samo dogodkov.

PRILOGA 2: Kriteriji za spis

Ime in priimek: _____

1. ŠOLSKI SPIS

(navezan na knjigo Vinka Möderndorferja Kit na plaži)

Datum: 27. 10. 2016

IZBIRAJ MED NASLOVI:

Barbka je bila gostja naše razredne ure (Kaj bi povedala o sebi in o dogodkih iz knjige? Kako bi jo sprejel tvoj razred? Kaj bi se lahko naučili od nje ...?)

Jaz, Igorjev brat/sestra (Kako bi ti ravnal v Nikini koži? Kako bi se ti in tvoja družina spopadli s primerom drugačnosti? Kako bi lahko ti sam pomagal k sprejemanju drugačnosti? Itd.)

Aleks mi je zaupal (Aleksov pogled na dogajanje. Lahko komentiraš dogajanje, Aleksovi pripovedi dodaš svoje razmišljanje, mnenje.)

Jaz, Igor (Kaj bi Igor povedal o vsem skupaj? Piši v 1. osebi in se skušaj uživati v vlogo nekoga, ki je drugačen. Lahko primerjaš svoje življenje z Igorjevim.)

Igor v vodi (Spremeni zgodbo in jo nadaljuj. Napiši drugačen zaključek. Kaj bi se zgodilo, če bi Igor padel v reko?)

NAVODILO: V spisu se morata pojaviti še dve književni osebi, ki morata ravnati oz. biti opisani v skladu s svojim značajem, ki si ga spoznal v knjigi.

Bodi ustvarjalen, dogodkov nikar (samo) ne obnavljaj.

Pazi na pravopis. Želim ti, da bi ti šlo »pisateljevanje« dobro od rok ☺.

Točkovnik: 0-8 = nzd (1); 8,5-10,5 = zd (2); 11-13 = db (3); 13,5-15 = pd (4); 15,5-17 = odl (5)

Skupno št. točk: 17

Točke: _____

Ocena: _____

KNJIŽEVNO ZNANJE		4
Književne osebe		
1 točka		
Opisane osebe značajsko ustrezajo književnim osebam		
2 točki		
Oddaja domačega branja (nepopolna ali oddana z zamudo 0,5 t)		
1 točka		
VSEBINA		8
Vsebina (ustvarjalna, zanimivo podana, navezana na knjigo)		
6 točk		
Primeren zaključek (povzame bistvo spisa; kakšna pozitivna misel)		
2 točki		
JEZIKOVNA PRAVILNOST		5